

НАРЕДБА за учебниците и учебните помагала

Обн. - ДВ, бр. 46 от 20.05.2003 г.; в сила от 20.05.2003 г.; изм., бр. 51 от 21.06.2005 г.; в сила от 21.06.2005 г.; изм., бр. 14 от 14.02.2006 г.; в сила от 14.02.2006 г.; изм. и доп. бр. 89 от 03.11.2006 г.; изм. и доп., бр. 24 от 12.03.2013 г.

Приета с ПМС № 104 от 10.05.2003 г.

Глава първа ОБЩИ РАЗПОРЕДБИ

Чл. 1. С наредбата се определят държавните образователни изисквания по чл. 16, т. 9 от Закона за народната просвета (ЗНП).

Чл. 2. Държавните образователни изисквания за учебниците и учебните помагала се отнасят до:

1. съдържанието;
2. графичния дизайн и полиграфическото изпълнение.

Чл. 3. В училищното обучение се използват учебници и учебни помагала, а в предучилищното възпитание и подготовка - учебни помагала.

Чл. 4. (1) (Изм. - ДВ, бр. 51 от 2005 г., в сила от 21.06.2005 г.; изм., бр. 14 от 2006 г., в сила от 14.02.2006 г.) Учебник по смисъла на наредбата е произведение, създадено в резултат на творческа дейност, което е одобрено от министъра на образованието и науката или от министъра на културата за осигуряване на училищното обучение.

(2) Учебникът е предназначен за ученика и подпомага цялостно обучението му по определен учебен предмет в съответния клас за овладяване на знанията, уменията и формиране на отношенията или за придобиване на професионалните компетенции, определени с държавните образователни изисквания по чл. 16, т. 3, 7 и 8 ЗНП и с учебните програми.

Чл. 5. Учебниците са под формата на печатно издание и се създават по:

1. определен учебен предмет за един клас - за общообразователната подготовка;
2. определен учебен предмет или модул за един или повече класове - за професионалната подготовка;
3. определен учебен предмет за един клас - за обучението по изкуство и култура в задължителноизбираемата подготовка.

Чл. 6. (Доп. - ДВ, бр. 24 от 2013 г.) (1) (Изм. - ДВ, бр. 51 от 2005 г., в сила от 21.06.2005 г.; изм., бр. 14 от 2006 г., в сила от 14.02.2006 г.) Учебно помагало по смисъла на наредбата е произведение, създадено в резултат на творческа дейност, което е одобрено от министъра на образованието и науката за подпомагане на училищното обучение или предучилищното възпитание и подготовка или от министъра на културата за подпомагане на обучението по изкуство и култура.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 24 от 2013 г.) Учебното помагало е предназначено за ученика или детето и подпомага частично училищното обучение или частично или цялостно предучилищното възпитание и подготовка или обучението на деца и ученици със сензорни увреждания - с увреден слух и с нарушено зрение, по специалните учебни предмети, определени в държавните образователни изисквания по чл. 16, т. 8 ЗНП, за:

1. конкретизиране, разширяване, задълбочаване или надграждане изцяло или в отделни части на учебното съдържание;

2. затвърдяване или практическо прилагане на усвоените знания и умения, формираните ценностни ориентации и нагласи или придобитите професионални компетенции;

3. анализиране, осмисляне и реализиране на образователните цели и на учебното съдържание;

4. осмисляне и осъществяване на интегративни връзки между учебните предмети в една или повече културнообразователни области или между учебните предмети или модули по професии и професионални направления;

5. самооценка на постиженията на ученика;

6. овладяване на знанията и уменията и формиране на отношенията, определени по образователни направления в държавните образователни изисквания по чл. 16, т. 1 и 8 ЗНП.

7. (нова - ДВ, бр. 24 от 2013 г.) формиране на умения и практическо прилагане на усвоените умения по специалните учебни предмети, определени в държавните образователни изисквания по чл. 16, т. 8 ЗНП.

(3) (Нова - ДВ, бр. 24 от 2013 г.) Учебните помагала по специалните учебни предмети са предназначени за деца и ученици със сензорни увреждания - с увреден слух и с нарушено зрение.

Чл. 7. (Доп. - ДВ, бр. 24 от 2013 г.) (1) Учебните помагала са под формата на печатно издание или издание на друг носител на информация (дискета, компактдиск, аудиокасета, видеокасета).

(2) Учебните помагала за училищното обучение се създават:

1. по един или повече учебни предмети, за един или повече класове от определен етап на образованието - за общообразователната подготовка;

2. по един или повече учебни предмети или по един или повече модули, за един или повече класове - за професионалната подготовка и за обучението по изкуство и култура.

3. (нова - ДВ, бр. 24 от 2013 г.) по специален учебен предмет за един клас - за обучението по специални учебни предмети на деца и ученици със сензорни увреждания - с увреден слух и с нарушено зрение;

(3) (Доп. - ДВ, бр. 24 от 2013 г.) Учебните помагала за предучилищното възпитание и подготовка се създават по едно или повече образователни направления за една възрастова група или по един специален учебен предмет за подготвителна група.

Чл. 8. Учебни помагала са:

1. учебни тетрадки, учебни христоматии, сборници с анализи и интерпретации, сборници със задачи, учебни контурни карти, учебни атласи, албуми и блокове, ръководства за учебна практика - за училищното обучение;

2. христоматии и сборници - за обучението по изкуство и култура;

3. учебни книжки, дидактични игри, албуми и блокове - за предучилищното възпитание и подготовка.

Чл. 9. Учебниците и учебните помагала осигуряват условия за усвояване на българския книжовен език съгласно държавните образователни изисквания по чл. 16, т. 4 ЗНП.

Глава втора
ДЪРЖАВНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ИЗИСКВАНИЯ ЗА УЧЕБНИЦИТЕ И
УЧЕБНИТЕ ПОМАГАЛА

Раздел I

Изисквания към съдържанието на учебника

Чл. 10. (Изм. - ДВ, бр. 24 от 2013 г.) (1) Съдържанието на учебника за общообразователна подготовка изпълнява държавните образователни изисквания за учебното съдържание по чл. 16, т. 3 ЗНП по отношение на:

1. целите на обучение по съответната културнообразователна област;
2. целите на обучение по съответния учебен предмет;
3. ядрата на учебно съдържание;
4. равнищата на общообразователната подготовка;
5. понятията, темите и проблемите с интегрален и междудисциплинарен характер.

(2) Съдържанието на учебника за професионална подготовка изпълнява държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии по чл. 16, т. 7 ЗНП по отношение на:

1. целите на обучение по съответната професия;
2. профила на професията - трудови дейности, предмети и средства на труда, професионални компетенции;
3. тематичните области на професията и специалността.

(3) Съдържанието на учебника за обучението по изкуство и култура за задължителноизбираемата подготовка изпълнява държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии по чл. 16, т. 7 ЗНП.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 24 от 2013 г.) Съдържанието на учебника по специален учебен предмет за ученици със сензорни увреждания - с увреден слух и с нарушено зрение, изпълнява държавните образователни изисквания по чл. 16, т. 8 ЗНП по отношение на:

1. целите на обучение по съответния специален учебен предмет;
2. специфичните методи на обучение;
3. структурата на учебната програма;
4. постижимите умения в съответствие с образователните потребности.

Чл. 11. Изискванията към съдържанието на учебника включват изисквания за съответствие с учебната програма и изисквания към текста и извънтекстовите компоненти, структурирането и езика.

Чл. 12. Съответствието на съдържанието на учебника с учебната програма по учебния предмет или модул се отнася до:

1. целите на обучението;
2. очакваните резултати от обучението за съответния клас;
3. очакваните резултати по теми;
4. понятията и междупредметните връзки.

Чл. 13. (Изм. и доп. - ДВ, бр. 89 от 2006 г.; доп., бр. 24 от 2013 г.) (1) (Предишен текст на чл. 13, изм. - ДВ, бр. 89 от 2006 г.) Изискванията към текста и извънтекстовите компоненти са:

1. съответствие със съвременното развитие на науката, техниката и технологиите;
2. съответствие с възрастовите особености на учениците;
3. осигуряване на системност и яснота при въвеждането на понятията, теориите или елементи от тях в съответната културнообразователна област или професионално направление;

4. създаване на условия за формиране на основни умения и осигуряване на възможности за практическото им прилагане;

5. осигуряване на последователност и приемственост в учебното съдържание;

6. осигуряване на методи, които да стимулират самостоятелното учене и творческата дейност;

7. (доп. - ДВ, бр. 24 от 2013 г.) осигуряване на вътрешнопредметни и междупредметни връзки с изключение на учебника по специален учебен предмет за ученици със сензорни увреждания - с увреден слух и с нарушено зрение;

8. осигуряване на тематична връзка между текст и илюстративен материал;

9. създаване на условия за търсене на нова и актуална информация.

(2) (Нова - ДВ, бр. 89 от 2006 г.) Текстът и извънтекстовите компоненти в учебниците с продължителност на ползване повече от една учебна година не трябва да изискват или предполагат писмено изпълнение или изпълнение чрез действия, нарушаващи първоначалния вид на учебника.

Чл. 14. (Доп. - ДВ, бр. 24 от 2013 г.) Изискванията към структурирането на учебника са:

1. съответствие между структурните компоненти на учебника и логиката на учебната програма;

2. последователност и взаимосвързаност на структурните компоненти;

3. (доп. - ДВ, бр. 24 от 2013 г.) наличие на допълнителни текстове в зависимост от възрастовите особености и спецификата на учебния предмет - документи, хисторически материали, биографични и научни сведения, статистически данни и др., с изключение на учебника по специален учебен предмет за ученици със сензорни увреждания - с увреден слух и с нарушено зрение;

4. наличие на справочен апарат - пояснителни текстове (забележки, разяснения), речници, указатели, таблици, символи и съкращения, приети в дадена област на науката, и др.;

5. наличие на апарат за ориентиране - съдържание, шрифтови и цветови откроявания, указатели, колонцифри и др.;

6. наличие на апарат за организиране на усвояването - въпроси, задачи, теми за самостоятелна работа, систематизиращи и обобщаващи таблици и др.

Чл. 15. Изискванията към езика на учебника са:

1. съответствие с книжовноезиковите норми;

2. съответствие с терминологията и езика на съответната научна област;

3. последователност и единност в употребата на термини и символи;

4. достъпност на езика и стила на изложение;

5. яснота и точност на езика.

Раздел II

Изисквания към съдържанието на учебното помагало

Чл. 16. (Изм. - ДВ, бр. 24 от 2013 г.) (1) Съдържанието на учебното помагало за училищното обучение подпомага изпълнението на държавните образователни изисквания за учебното съдържание или на държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии.

(2) Съдържанието на учебното помагало за предучилищното възпитание и подготовка подпомага изпълнението на държавните образователни изисквания за предучилищното възпитание и подготовка.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 24 от 2013 г.) Съдържанието на учебното помагало по специален учебен предмет подпомага обучението на деца и ученици със сензорни увреждания - с увреден слух и с нарушено зрение, за овладяване и практическо прилагане на уменията, определени с учебните програми, в съответствие с държавните образователни изисквания на чл. 16, т. 8 ЗНП.

Чл. 17. Изискванията към съдържанието на учебното помагало включват:

1. изисквания за съобразяване с учебните програми;
2. общите и специфичните изисквания;
3. изисквания към структурирането;
4. изисквания към езика.

Чл. 18. Съдържанието на учебното помагало за училищното обучение трябва да е съобразено с учебната програма по съответния учебен предмет или модул, а за предучилищното възпитание и подготовка - с програмата по съответното образователно направление.

Чл. 19. Общите изисквания към съдържанието на учебното помагало са:

1. съответствие със съвременното развитие на науката, техниката и технологиите;
2. съответствие с възрастовите особености на децата и учениците;
3. създаване на условия за самостоятелна и творческа дейност;
4. осигуряване на последователност и яснота при употребата на понятията и/или при въвеждането на нови понятия;
5. осигуряване на възможност за усвояване на допълнителни знания и умения;
6. осигуряване на условия за конкретизиране, задълбочаване или надграждане изцяло или в отделни части на съдържанието на предучилищното възпитание и подготовка или на учебното съдържание;
7. осигуряване на вътрешнопредметни и междупредметни връзки.

Чл. 20. Специфичните изисквания към съдържанието на учебното помагало са:

1. създаване на условия за затвърдяване или практическо прилагане на усвоените знания;
2. осигуряване на възможност за самооценка на придобитите знания и умения;
3. създаване на условия за търсене на нова и актуална информация.

Чл. 21. (Доп. - ДВ, бр. 24 от 2013 г.) (1) Учебното помагало трябва да отговаря на всички изисквания на чл. 19.

(2) Учебното помагало в зависимост от предназначението си трябва да отговаря поне на едно от изискванията на чл. 20.

(3) (Нова - ДВ, бр. 24 от 2013 г.) Учебното помагало по специален учебен предмет за деца и ученици със сензорни увреждания - с увреден слух и с нарушено зрение, трябва да отговаря на изискванията на чл. 19, т. 1 - 5 и най-малко на едно от изискванията по чл. 20.

Чл. 22. (1) В структурата на учебното помагало задължително се включва и предговор или анотация.

(2) Предговорът (анотацията) е на български език и съдържа предназначението, адресата и указания за използване на учебното помагало.

Чл. 23. Езикът на учебното помагало трябва да отговаря на изискванията на чл. 15.

Раздел III

Изисквания към графичния дизайн и полиграфическото изпълнение на учебника и учебното помагало

Чл. 24. Изискванията по този раздел се отнасят до:

1. графичния дизайн;
2. илюстративния материал;
3. хартията и подвързията;
4. форматите;
5. типографията;
6. паспортната и библиографската информация.

Чл. 25. (Изм. и доп. - ДВ, бр. 89 от 2006 г.) (1) (Предишен текст на чл. 25, изм. - ДВ, бр. 89 от 2006 г.) Изискванията към графичния дизайн са:

1. цялостна и ясна графична концепция;
2. съответствие на графичната композиция със спецификата на учебния предмет, модула или образователното направление, както и с възрастовите особености за възприемане от децата и учениците;
3. единство и цялостност на графичната композиция и съставлящите я елементи, проведени чрез съвременен визуален език;
4. функционалност на графичната структура, съответстваща на съдържанието и систематизираща степенуването по важност на текстовете и изображенията;
5. наличие на художествена мярка в балансирането на изображенията - илюстративния материал и другите графични елементи.

(2) (Нова - ДВ, бр. 89 от 2006 г.) Графичният дизайн на учебниците с продължителност на ползване повече от една учебна година не трябва да включва елементи, които изискват или предполагат писмено изпълнение или изпълнение чрез действия, нарушаващи първоначалния вид на учебника.

Чл. 26. Изискванията към илюстративния материал на учебника и учебното помагало са:

1. рисуваната илюстрация да притежава художествени качества, да съответства на текста и да го допълва и обогатява;
2. фотоизображенията, схемите и чертежите да са ясни, отчетливи, да притежават информационна стойност, да допълват и обогатяват текста;
3. съответствие на илюстративния материал с възрастовите особености за възприемане на децата и учениците;
4. стилова издържаност на илюстративния материал в съответствие с графичната концепция.

Чл. 27. Хартията на учебника и учебното помагало трябва да осигури добър контраст и цветност - при пълноцветен печат, или добър контраст и наситеност - при едноцветен печат.

Чл. 28. (Изм. и доп. - ДВ, бр. 89 от 2006 г.) (1) Изискването по чл. 27 за учебниците се изпълнява чрез:

1. матова хромовая хартия или офсетова хартия с маса не по-малка от 80 г/кв.м. и белота не по-малка от 83 % - при пълноцветен печат;
2. офсетова хартия с маса не по-малка от 70 г/кв.м. и белота не по-малка от 83 % и обемна хартия с маса не по-малка от 53 г/кв.м. и белота не по-малка от 68 % - при двуцветен печат.

(2) (Нова - ДВ, бр. 89 от 2006 г.) Изискванията на чл. 27 за учебниците за II-IV клас с продължителност на ползване повече от една учебна година се

изпълняват чрез матова хромова или офсетова хартия с маса не по-малка от 80 г/кв. м и белота не по-малка от 83 %.

(3) (Предишна ал. 2, изм. - ДВ, бр. 89 от 2006 г.) Учебниците от V до XII клас могат да се отпечатват и при едноцветен печат върху обемна хартия с маса не по-малка от 53 г/кв.м. и белота не по-малка от 68 %.

(4) (Предишна ал. 3, изм. и доп. - ДВ, бр. 89 от 2006 г.) За корици на учебници се използва хромов картон с маса не по-малка от 200 г/кв.м., а за учебниците с продължителност на ползване повече от една учебна година - хромов картон-мат, с маса не по-малка от 250 г/кв. м..

(5) (Нова - ДВ, бр. 89 от 2006 г.) Корицата на учебниците с продължителност на ползване повече от една учебна година трябва да е едностранно ламинирана и лепилата, употребявани за скрепване към книжното тяло, трябва да осигуряват здравина, еластичност и гъвкавост (поливинил-ацетатна дисперсия, термо- или полиуретаново лепило).

Чл. 29. (1) Изискването по чл. 27 за учебните помагала се изпълнява чрез отпечатването им върху хартии, които по вид, маса и белота гарантират нормалното използване на изданията по предназначение.

(2) Изискването по ал. 1 за учебните тетрадки се изпълнява чрез:

1. офсетова хартия с маса не по-малка от 70 г/кв. м и белота не по-малка от 83 % - от I до IV клас, при пълноцветен печат;

2. офсетова хартия с маса не по-малка от 70 г/кв. м и белота не по-малка от 83 % или обемна хартия с маса не по-малка от 53 г/кв. м и белота не по-малка от 68 % - от V до XII клас, при едноцветен и двуцветен печат.

(3) За корици на учебни помагала се използват картони с маса не по-малка от 170 г/кв. м в зависимост от предназначението им.

Чл. 30. (Доп. - ДВ, бр. 89 от 2006 г.) (1) Основен вид подвързия за учебниците и учебните помагала, които са във формата на печатно издание, е брошурата.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 89 от 2006 г.) Според вида и характера на изданието скрепването може да е чрез лепене, шиене с конец или шиене с телчета. Скрепването на учебниците с продължителност на ползване повече от една учебна година трябва да е чрез шиене с конец и лепене с поливинил-ацетатна дисперсия, термо- или полиуретаново лепило.

Чл. 31. (1) Форматът на учебника и учебното помагало се определя от вида на изданието и спецификата на учебния предмет, модул или образователно направление.

(2) Изискванията към форматите на учебниците са:

1. 60 x 90/8, 60 x 84/8, 84 x 108/16 - за Буквар;

2. 60 x 90/8, 60 x 84/8, 60 x 90/16, 84 x 108/16, 70 x 100/16 - за всички останали учебници.

(3) При отпечатването на учебното помагало могат да се използват всички формати, определени от Българския държавен стандарт, в зависимост от неговия вид, характера и предназначението му.

Чл. 32. Изискванията към типографията на учебника и учебното помагало са:

1. единство на типографската композиция и цялостната графична концепция на изданието;

2. максимална функционалност и лесно възприемане на текстовата информация, осигурени от типографското решение;

3. използване на шрифтови гарнитурни на българска кирилица или на съответния чужд език с ясен и четлив рисунък;

4. големината на буквите при набор на основните текстове при спазване на съотношението кегел - дължина на наборния ред да е:

- а) Буквар - не по-малко от 16 пункта;
- б) учебници за I - IV клас - не по-малко от 13 пункта;
- в) учебници за V - VIII клас - не по-малко от 12 пункта;
- г) учебници за IX - XII клас - не по-малко от 11 пункта;

5. междуредовите и междубуквените разстояния да осигуряват оптимални условия за лесно възприемане на текстовете и ритмичност при четене.

Чл. 33. Учебниците и учебните помагала съдържат паспортна и библиографска информация, която включва:

1. (изм. - ДВ, бр. 51 от 2005 г., в сила от 21.06.2005 г.; изм., бр. 14 от 2006 г., в сила от 14.02.2006 г.) гриф: "Учебникът е одобрен със Заповед №..... на министъра на образованието и науката (министъра на културата)" или "Учебното помагало е одобрено със Заповед №..... на министъра на образованието и науката (министъра на културата)";

2. година на разгласяването и латинската буква "С", заградена в кръгче, поставена пред имената на носителите на авторски права, както и на лицето, на което е отстъпено изключителното право за използване на учебника или учебното помагало, по реда: автор на текста, художник на графичния дизайн, художник на илюстрациите, фотограф, издател;

3. международен стандартен книжен номер (ISBN);

4. издателско каре, включващо:

- а) заглавие;
- б) автор;
- в) редактор;
- г) художник на дизайна;
- д) художник на илюстрациите;
- е) фотограф;
- ж) коректор;

з) произход на книгата, № на изданието, година, формат, печатни коли, издателство, адрес, печатница.

ДОПЪЛНИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 1. (Изм. - ДВ, бр. 24 от 2013 г.) По смисъла на наредбата:

1. "Модул" е самостоятелно обособена част от съдържанието на обучението по професионална подготовка.

2. (Отм. - ДВ, бр. 24 от 2013 г.)

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 2. (Изм. - ДВ, бр. 51 от 2005 г., в сила от 21.06.2005 г.; изм., бр. 14 от 2006 г., в сила от 14.02.2006 г.) Изпълнението на наредбата се възлага на министъра на образованието и науката и на министъра на културата.

§ 3. Министърът на образованието и науката дава указания по прилагането на наредбата.

§ 4. Наредбата се издава на основание чл. 17, т. 2 във връзка чл. 16, т. 9 ЗНП.

§ 5. Наредбата влиза в сила от деня на обнародването ѝ в "Държавен вестник".

ПРЕХОДНИ РАЗПОРЕДБИ към Постановление № 286 от 24.10.2006 г. (обн. - ДВ, бр. 89 от 03.11.2006 г.)

§ 3. (1) Учебниците за II-IV клас, както и учебниците за учениците със специални образователни потребности - със сензорни увреждания, с умствена изостаналост и с множество увреждания, които са одобрени преди 07.11.2006 г., се привеждат в съответствие с изисквания на постановлението. След изтичане на срока по § 1, ал. 3 от допълнителните разпоредби на Закона за народната просвета те се оценяват и одобряват при условия и по ред, определени с наредба на министъра на образованието и науката. (2) При условията и по реда на ал. 1 се оценяват и одобряват и учебните помагала, които са в единна система с учебниците.

§ 4. До одобряване на нови или преработени учебници при условията и по реда на § 3 в системата на народната просвета се ползват учебниците, одобрени преди 07.11.2006 г., като продължителността на ползването им се определя от министъра на образованието и науката в зависимост от съдържанието и техническите им характеристики.